

Της Σοφίας Χριστοφορίδου

Στα τέλη του 1943 αρχίζει να ωριμάζει η ιδέα της εξέγερσης και δημιουργούνται πυρήνες αντίστασης εντός του στρατοπέδου. Μέσα από διάφορα κανάλια έφτασαν στα χέρια των κρατουμένων μερικά αιχμηρά αντικείμενα, πυρομαχικά και εκρηκτικές ύλες. Το καλοκαίρι του 1944 το πλάνο της εξέγερσης είχε οριστικοποιηθεί. Την κεντρική ομάδα καθοδήγησης αποτελούσαν 12 άνδρες και άλλοι 45 ήταν οι μνημένοι στα τέσσερα κρεματόρια.

Το σχέδιο

Το σχέδιο προέβλεπε ότι οι εξεγερμένοι θα αιφνιδιαζαν τους φρουρούς των Ες Ες, που είχαν υπηρεσία στην περιοχή των κρεματόριων, με τα όπλα που θα τους αποσπούσαν θα εξουδετέρωναν τους φρουρούς στις σκοπιές, ενώ παράλληλα θα έβαζαν φωτιά στα κρεματόρια και θα έκοβαν τα συρματοπλέγματα. Η ημερομηνία της εξέγερσης άλλαξε δύο φορές, πρώτα εξαιτίας μιας απρογραμμάτιστης νέας άφιξης ομήρων με ασυνήθιστα ισχυρή γερμανική συνοδεία, μετά λόγω πληροφοριών ότι πλησίαζε στο Άουσβιτς ο Κόκκινος Στρατός. Εντός της αντιστασιακής οργάνωσης υπήρχαν δύο τάσεις: η μια πρότεινε η εξέγερση να οργανωθεί καλύτερα, η άλλη βιαζόταν να δράσει άμεσα. Και υπήρχαν και τα μέλη του Ζοντερκομάντο, που έβλεπαν το τέλος τους να πλησιάζει.

Οι Ζοντερκομάντο

Οι Ζοντερκομάντο ήταν οι πιο τραγικές φιγούρες στη φάμπρικα θανάτου που είχαν στήσει οι ναζί στο Άουσβιτς: Εβραίοι φυλακισμένοι με το μακάβριο καθήκον να αδειάζουν τους θαλάμους αερίων, να αποτεφρώνουν τα πτώματα των συγκρατούμενών τους, συχνά των ίδιων των φίλων και συγγενών τους, να μεταφέρουν και να θάβουν τις στάχτες τους. Ήταν επίσης αυτόπτες μάρτυρες όσων συνέβαιναν στο στρατόπεδο εξόντωσης, για αυτό και το τέλος τους ήταν προδιαγεγραμμένο. Από το 1941 δώδεκα ομάδες Ζοντερκομάντο δούλεψαν διαδοχικά στο Άουσβιτς, η κάθε μία για λίγους μήνες, κι έπειτα τους εξόντωναν. Κάθε νέο κομάντο έκαιγε τα πτώματα των προηγούμενων. Τέλη Σεπτεμβρίου έγινε η λεγόμενη selektion (επιλογή) 210 Ζοντερκομάντο που θανατώθηκαν και η ανησυχία μεταξύ

των υπολοίπων 660 μεγάλωνε. Το πρωί της 7ης Οκτωβρίου μαθεύτηκε ότι θα γινόταν η δεύτερη selektion για άλλους 300 Ζοντερκομάντο.

Η αποτυχημένη εξέγερση

Οι Γερμανοί άρχιζαν να φωνάζουν τους αριθμούς των επιλεγέντων. Τότε, εντελώς ξαφνικά, ένας από αυτούς επιτέθηκε με σφυρί σε έναν στρατιώτη και έτσι ξεκίνησε γενική συμπλοκή. Μόνο που οι ναζί είχαν στα χέρια τους αυτόματα και χειροβομβίδες, ενώ οι εβραίοι κάποια λιγοστά εργαλεία, μαχαίρια, πέτρες και τις γροθιές τους -μέσα στη σύγχυση δεν χρησιμοποιήθηκαν ούτε οι χειροβομβίδες. Κρατούμενοι πυρπόλησαν το κρεματόριο IV -ο Λεόν Κοέν αναφέρει στη μαρτυρία του ότι η φωτιά άρχισε από μια ομάδα 25 Ελλήνων- και κατέρρευσε η ξύλινη στέγη. Σε όλη την περιοχή μέχρι το κρεματόριο V επικρατούσε χάος από τους καπνούς και τους πυροβολισμούς των Ες Ες, που επέστρεψαν δριμύτεροι, με ενισχύσεις. Ο συντονισμός με τους Ζοντερκομάντο στα άλλα κρεματόρια δεν λειτούργησε. Στο κρεματόριο II εκτυλίχθηκε μια επιχείρηση απόδρασης, αλλά οι φυγάδες είτε έπεσαν νεκροί αμέσως από την ομάδα ταχείας επέμβασης είτε κάηκαν από φωτιά που έβαλαν τα Ες Ες είτε πιάστηκαν αιχμάλωτοι και βρήκαν βασανιστικό θάνατο. Οι Ζοντερκομάντο στο κρεματόριο III δεν αντιλήφθηκαν την έναρξη της εξέγερσης έγκαιρα και στη συνέχεια εγκλωβίστηκαν.

Η εξέγερση διήρκεσε λίγο και ήταν καταδικασμένη να αποτύχει. Ο απολογισμός ήταν 451 νεκροί έλληνες, ούγγροι και πολωνοί εβραίοι και ρώσοι αιχμάλωτοι. Όμως για πρώτη φορά οι αιχμάλωτοι κατάφεραν να σκοτώσουν τρεις από τους δήμιους τους. Από τους επιζώντες της εξέγερσης, 95 έζησαν να δουν το τέλος του πολέμου. Ένας από αυτούς, ο Filip Muler (αρ. 29236) θα πει: «Καμία εξωτερική δύναμη δεν ήρθε προς βοήθεια των κρατούμενων που εξεγέρθηκαν και οι μάζες των κρατούμενων στο στρατόπεδο δεν εντάχθηκαν στον αγώνα τους. Ωστόσο, η ημέρα της εξέγερσης των Ζοντερκομάντο έγινε σύμβολο εκδίκησης και ενθάρρυνσης για τους κρατούμενους».

Ο ρόλος των Ελλήνων

Ρόλο στην αντιστασιακή ομάδα είχαν μεταξύ άλλων και οι Έλληνες Σαμ Καρασσο, Ισαάκ Μπαρούχ, Βίκο Μπρούδο, Μοϊσέ Αρών και Μισέλ Αρδίττης -όλοι τους σκοτώθηκαν. Μαρτυρίες επιζώντων από το Άουσβιτς αναφέρονται στον ιδιαίτερο ρόλο των Ελλήνων Εβραίων. Βέβαια, τα περί ανατίναξης του κρεματόριου με εκρηκτικά δεν επιβεβαιώνονται από την ιστορική έρευνα, αλλά είναι πιθανόν οι μάρτυρες να πίστευαν ότι έγιναν εκρήξεις

λόγω του θορύβου από την κατάρρευση της στέγης στο κρεματόριο IV και του καπνού.

«(...Θεσσαλονικείς που δούλευαν στο Ζοντερκομάντο) είχαν αποφασίσει να δραπετεύσουν. Δυστυχώς το πέτυχαν μέχρι ένα ορισμένο σημείο. Ύψωσαν την ελληνική σημαία στο στρατόπεδο και πέθαναν τραγουδώντας τον ελληνικό ύμνο. Όλα αυτά εμείς τα ακούσαμε, γιατί ήμασταν κοντά» □ Ανριέτα Μόλχο (αρ. 41098).

«Μόλις άρχισαν και φώναζαν τους Έλληνας, αυτοί δεν απαντούσαν και σε μία στιγμή πετιέται κάποιος Έλληνας και φωνάζει 'Θα γίνει ναι ή όχι το ντου;'. Και αμέσως όλοι, όπως ήταν, άρχισαν και πετούσαν στους τρεις Γερμανούς ό,τι είχαν». □ Μαρσέλ Νατζαρή (αρ. 182669).

«Αργότερα μάθαμε ότι κάποιοι Ελληνοεβραίοι αποπειράθηκαν να ανατινάξουν τα κρεματόρια. Και από τότε οι μετοχές μας ανέβηκαν πάρα πολύ έναντι των εβραίων, που προέρχονταν από άλλες χώρες». □ Πέπο Γκατένιο (α. 124423).

«Μόλις με είδαν οι φίλοι μου οι Πολωνοί, μου είπαν: 'Ένα μεγάλο εύγε στους Γραικούς που κάνανε αυτό που κανείς δεν τόλμησε να κάνει όλα αυτά τα χρόνια (...) ανατινάξανε ένα κρεματόριο. Όταν τους στήσαν στον τοίχο και τους θέριζαν τα πολυβόλα, ακούσαμε που τραγουδούσαν. Ένας Γραικός μάς είπε ότι ψάλλουν τον ελληνικό εθνικό ύμνο».

Μεταξύ 1945 και 1980 βρέθηκαν εννέα χειρόγραφα Ζοντερκομάντο, κρυμμένα σε φιάλες στον περίβολο των κρεματόριων III και II, με μαρτυρίες για το τι συνέβαινε στους θαλάμους αερίων και τα κρεματόρια. Ένα από αυτά ήταν του Έλληνα Μαρσέλ Νατζαρή, ο οποίος ήξερε ότι η Ελλάδα έχει απελευθερωθεί από τους Γερμανούς στις 12 Οκτωβρίου του 1944 και γράφει μεταξύ άλλων: «Είμαστε αποφασισμένοι (σ.σ. οι 26 έλληνες Ζοντερκομάντο, που είχαν παραμείνει ζωντανοί μετά την εξέγερση) να πεθάνουμε σαν πραγματικοί Έλληνες, όπως ξέρει να αποθάνει ο κάθε Έλληνας, δείχνοντας μέχρι τας τελευταίας αυτὰς στιγμάς, παρά την υπεροχή των κακούργων, ότι στις φλέβας μας ρέει αίμα ελληνικό, όπως το δείξαμε και στον πόλεμο τον ιταλικό (...) Πεθαίνω ευχαριστημένος, αφού ξέρω ότι η Ελλάδα μας ζει ελεύθερη. Η τελευταία μου λέξη θα είναι 'ζήτω η Ελλάς'». Το παγούρι και η τσάντα στην οποία είχε τυλιχτεί ο Νατζαρή το χειρόγραφο εκτίθενται στο Κρατικό Μουσείο του Αουσβιτς στην Πολωνία.

ΠΗΓΗ: [ιστοσελίδα makthes.gr, 14.10.2019](#)